

Література

1. Баранов М.Т., Ладыженская Т.А. и др. Методика преподавания русского языка / Т.М. Баранов, Т.А. Ладыженская, М.Р. Львов. – М. : Просвещение, 1990.
2. Баринова Е.А. и др. Методика русского языка / Е.А. Баринова. – М. : Просвещение, 1984.
3. Караман С.О. Методика навчання української мови в гімназії: Навч.посібник для студентів вищих закладів освіти / С.О. Караман. – К. : Ленвіт, 2000.
4. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах : підручник для студентів-філологів / За ред. М.І. Пентилюк. – К. : Ленвіт, 2010.
5. Морозова И.Д. и др. Виды зложений и методика их проведения: Пособие для учителя / И.Д. Морозова. – М. : Просвещение, 1984.
6. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів : Українська мова; Українська література. 5-9 класи. – К. : Освіта, 2013.
7. Пентилюк М.І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики: збірник статей. – К.: Ленвіт, 2011. – 256 с.
8. Пленкин Н.А. Изложение с языковым разбором текста / Н.А. Пленкин. – М. : Просвещение, 1978.
9. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах : Посібник для студентів педагогічних університетів та інститутів / За ред. М.І. Пентилюк. – К. : Ленвіт, 2011.
10. Суровая Т.И., Лебедик А.Л. Сборник изложений и контрольных диктантов по русскому языку для 5-9 классов : Пособие для учителя / Т.И. Суровая, А.Л. Лебедик. – К. :Освіта, 1994.
11. Шипицына Г.М. Изложения и сочинения с заданными и ответами :Книга для учителя / Г.М. Шипицына. – М. : Просвещение, 1997.

Варнавська І.В.

ІСТОРИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО СПЕЦІАЛІСТА

Вузькогалузеві терміни становлять понад 60% професійної лексики фахівця, решту посідає загальнонаукова, міжгалузева термінологія і загальноповживані слова. Термінологічна лексика має велике значення для

науково-виробничої комунікації, полегшує процес засвоєння знань і реалізації їх у майбутній фаховій діяльності, поглиблює професійні знання студентів, є засобом розширення активного професійно зумовленого словникового запасу, підвищує культурний рівень майбутніх спеціалістів.

Проблема якості мовленнєвої підготовки студентів історичного напрямку була й залишається актуальною. Відомо, що розвинена мовна культура є основною ознакою високої культури учителя історії. Представники архівної справи та вчителі історії завжди відрізнялися надзвичайно уважним ставленням до мови, слова, до його вживання у фахових текстах.

У методичній літературі увага приділяється проблемам формування мовленнєвої культури студентів (Н.Бабич, О.Беляєв, А.Коваль, М.Пентилюк, В.Мельничайко та ін.). Прийоми засвоєння термінології згадуються побічно, розроблено окремі види робіт із професійною термінолексикою (Н.Костриця, Л.Лучкіна, В.Михайлюк, Т.Рукас, Н.Тоцька, Я.Януш). Загальної системи роботи з історичною термінологією, яку можна було б застосовувати під час навчання української мови фахівцям напряму історія не розроблено.

Історична термінологія складалася одночасно з розвитком суспільства, обслуговуючи усі сферу державних відносин. Так, зародки історичної лексики з'являються за часів Київської Русі. Русько-візантійські договори 907, 911, 944 р.р. доводять, що на початку X ст. Русь не тільки уклала звичайні для того часу договори «миру і любові», а й досягла високого рівня тогочасної дипломатії – рівноправних двосторонніх письмових договорів. У текстах цього періоду застосовуються питомі слова, що називають поняття правил ведення війни, торгівлі, переговорів: род – народ; удержание – підтвердження; любовь – мирний договір; писанием – письмово; клятва – присяга, закон; проказа – провина, ряд – договір; сли – послы; тяжа – процес; рухло – товар (порівн. сучасне рухомість); обряжение – письмовий заповіт;

харатя – хартія; покон – устав, закон, мир; урядимся – домовимося тощо [1, 6-9]. Це фактично прототипи історичних термінів.

Формуванню у студентів професійної мовленнєвої компетентності на основі фахової термінології сприяє курс "Українська мова (за професійним спрямуванням)", що враховує особливості викладання мови на факультетах нефілологічного спрямування, визначаючи їх профільною специфікою, зокрема історичний напрям.

Продуктивність засвоєння термінів і їх активне використання в усному та писемному українському фаховому мовленні багато в чому залежить від відповідної системи завдань, послідовно спрямованих як на переклад і вдумливе засвоєння термінології, так і на активізацію вмінь говоріння та слухання, необхідних для застосування цієї термінології у конкретних професійних ситуаціях.

Під час опрацювання текстів історичного спрямування ефективним є поєднання вправ як репродуктивного характеру, що виконують ознайомлюючу функцію, так і творчих, що сприяють активному самостійному використанню термінологічної лексики відповідно до виробничої ситуації.

Серед великої кількості репродуктивних вправ ефективним є використання:

- дайте усно тлумачення фаховим термінам (*герменевтика, естамп, інкунабули, конха, маргіналії, нумізматика, піктограма* тощо);

- доберіть терміни до запропонованих визначень, наприклад:

- ... – це *кругла у плані архітектурна споруда.*

- ... – це *відзнаки та атрибути влади української козацької старшини XVI-XVIII ст.*

- ... – це *предмет, якому приписують надприродну здатність оберігати людину, що його носить, від хвороби, нещастя* тощо;

- перекладіть українською мовою термінологічні сполуки та мовні кліше, що належать до фахової галузі підготовки, наприклад: *дифференциальный криптоанализ, хронологически дифференцированный, анализируемый период, привлекаемые материалы, зависимое положение, зависящий от эгоистических интересов, самая мощная и просвещённая империя, заброшенные раскопки, историко-культурный материал;*

- наведіть приклади термінів за фахом різних за походженням (грецького, латинського, англійського, німецького, французького, італійського, питомі);

- перекажіть матеріал попередньої лекції, звертаючи увагу на вимову та вживання фахової термінології;

- наведіть приклади фахових термінів, які відповідають характеристикам:

1. *Загальнонауковий термін, однокомпонентний, запозичений.*
2. *Вузькоспеціальний термін, двокомпонентний, корінний.*
3. *Вузькоспеціальний термін, однокомпонентний, запозичений.*
4. *Міжгалузевий термін, однокомпонентний, корінний.*
5. *Загальнонауковий термін, двокомпонентний, запозичений.*

Вправи творчого спрямування повинні бути складнішими і передбачати більшу самостійність студента при їх виконанні, наприклад:

- доберіть фаховий текст наукового стилю (250-300слів).

Проаналізувати за планом:

1. *Вкажіть підстиль тексту, відповідь обґрунтуйте на підставі аналізу стильових рис, мовних засобів різних рівнів.*

2. *Впишіть 5-7 термінів різних за спеціалізацією. Проаналізуйте їх за структурою.*

3. *Вкажіть, які за походженням переважають терміни. Наведіть приклади із різних мов. Чи є можливість замінити їх корінними?*

- заповніть таблицю «Мовні особливості наукового стилю», доберіть приклади із фахових текстів:

<i>Мовний рівень</i>	<i>Мовні особливості</i>	<i>Приклади</i>
Лексичний рівень		
Морфологічний рівень		
Синтаксичний рівень		

- складіть простий план на одну із запропонованих тем: «Фахові знання – гарант професійного успіху», «Культурна ситуація в Україні на початку XXI ст.», «Дружини православних священників та їх роль у сім'ї», «Уся діяльність людини перебуває під знаком слова», «Стан системи військової освіти» тощо;

- складіть діалог виробничої тематики, насичений історичною термінологією;

- доберіть науковий текст за фахом (власне-науковий) обсягом 120-150 слів. Проаналізуйте його граматичні особливості за схемою:

1. Морфологічний склад висловлювання (заповнити таблицю)

Іменник	Дієслово	Прикметник	Прислівник

2. Синтаксична будова висловлювання (заповнити таблицю)

Прості неускладнені речення	Прості ускладнені речення	Складні речення

- знайдіть у поданому тексті терміни, схарактеризуйте їх за різними класифікаціями:

В українській історіографії XVII — XVIII століть визначне місце займає твір, який його видавцем О. Лазаревським умовно названо Чернігівським літописом, хоча твір має свою первісну назву: «Літописець в Руських и Польських що ся сторонах діяло і якого року». Чернігівський літопис є важливим джерелом та цікавою пам'яткою української

історичної і суспільно-політичної думки того періоду. Однак його високо поцінують не тільки історики. Дослідники-філологи відносять його до жанру історико-оповідної прози, вважають видатною пам'яткою української літератури і мови, відзначаючи при цьому стилістичну спільність чернігівського літопису з славнозвісним літописом Самовидця початку XVIII століття;

- складіть усне висловлювання фахового спрямування, використовуючи професійну термінологію.

Безперечно, найбільш доцільним для формування мовленнєвої фахової компетенції на основі термінології є використання текстів зі спеціальності. Невеликих за обсягом, доступних за змістом, насичених словами, стійкими словосполученнями і граматичними конструкціями, характерними для мови спеціальності.

Викладачеві з української мови (за професійним спрямуванням) складно організувати роботу над вивченням фахової термінології як системи, що є основою для опанування майбутньою професією, знайти інформативні тексти за фахом, із великої кількості вузькогалузевих термінів, що найчастіше уживаються у професійній діяльності вчителів історії. Отже, перспективи виходу з цієї ситуації вбачаємо у тісній співпраці викладачів української мови із викладачами історії, архівної справи, у створенні інтегрованих методичних посібників з української мови, наповнених текстами, що несуть у собі базові знання для майбутніх спеціалістів, насичених найуживанішою фаховою термінологією, створенні перекладних словників-мінімумів фахових термінів та професійних сполук.

Література

1. Памятники русского права. Памятники права Киевского государства. X–XII вв. / Сост. А.А. Зимин; под ред. С.В. Юшкова. – М.: Государственное издательство юридической литературы, 1952. – 288 с.

2. Словник історичних термінів і понять. Навчально-методичний посібник / Укладачі Л.О. Рощина, О.В. Беліков, А.М. Фесенко – Донецьк: Державний університет інформатики і штучного інтелекту, 2008. – 55 с.

3. Тоцька Н. Методика роботи викладачів вищого технічного навчального закладу над українським професійним мовленням студентів / Н.Тоцька // Дивослово. – 2003. – № 1. – С. 62-65.

Мунтян С.В.

РОБОТА З ЛІНГВІСТИЧНОЮ ТЕРМІНОЛОГІЄЮ ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

Професійна діяльність людини значною мірою визначає повноцінність її життя, є показником того, відбулася вона як особистість, фахівець, громадянин чи ні.

Основними складниками успішної професійної діяльності є: ґрунтовні професійні знання; практичні вміння й навички, що формуються на їх основі; власний стиль життя і праці; розвинена комунікативна культура.

Комунікативна культура – це система знань, норм, цінностей і зразків поведінки, прийнята в певному суспільстві, яку людина природно реалізує в офіційному і неофіційному спілкуванні. Розвинена комунікативна культура, що матеріалізується переважно в мовленні, є умовою активної співпраці людей у різних сферах діяльності, досягнення ними життєвого успіху. Тому проблема формування мовної особистості, людини, яка виявляє високий рівень мовної і мовленнєвої компетенції, вирішується як у загальноосвітніх навчальних закладах, так і в системі вищої освіти. Особливого значення набуває вивчення мов для студентів філологічних спеціальностей, для яких мови є не тільки засобом пізнання, спілкування, репрезентації себе в соціумі, реалізації професійних умінь і навичок, а і змістом професійної діяльності. Саме з вивченням мов пов'язаний процес формування професійних умінь і навичок студентів-філологів.

Курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)» продовжує шкільний курс української мови. Мета його вивчення у ВНЗ – усвідомлення системи української мови й розкриття особливостей її функціонування